

משונא לאוהב

כידוע, ההליך השיפוטי המסורתי מהווה מסגרת לישוב מחלוקת, שבה מתברר מי צודק ומי לא צודק, מי דובר אמת ומי משקר, מי מרוויח ומי מפסיד. תוצאה של Win-Lose. ביטוי חריף ותמציתי להליך השיפוטי מופיע בתורה בספר דברים (פי"ה): "כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׂוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וְשִׁפְטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁעִי". מבט דיכוטומי על המריבה. יש רשע, יש צדיק, והתהליך השיפוטי מבחין ביניהם.

ברם, עולם הגישור מהווה אלטרנטיבה למבט הדיכוטומי של ההליך השיפוטי. במקום לחפש את "הרשע" ו"הצדיק", הוא מציע שלושה מודלים חלופיים לניהול הקונפליקט: פרגמטי, טרנספורמטיבי ונרטיבי. המודל הפרגמטי מתמקד במעבר מדיון מוכוון טענות לדיון מוכוון צרכים ואינטרסים, ואילו המודל הנרטיבי מחולל שינוי בסיפורי צדדי המחלוקת - מסיפורים שליליים לסיפורים חיוביים, מסיפורים אישיים נפרדים לסיפור משותף. בשני המודלים הללו נעסוק בהזדמנות אחרת.

בנוגע למודל הטרנספורמטיבי, נבקש להרחיב מעט. שורש הסכסוך על פי מודל זה, נעוץ במרקם היחסים העכור שבין צדדי המחלוקת ובסטריאוטיפים שכל אחד "מדביק" לאחר. לכן, המודל הטרנספורמטיבי רואה כמטרה עיקרית בתהליך ניהול הסכסוך, את מרקם היחסים האנושיים, ולא את מקסום הצרכים כפי שמצוי במשפט ובגישור הפרגמטי. המיקוד הוא בפתרון הסכסוך הבינאישי, תוך שימוש בכלים של העצמה והכרה הדדית של הצדדים. קיימת חתירה מתמדת להוביל את הצדדים למערכת יחסים חדשה, אשר במסגרתה הם "יחליפו משקפיים" ויצרו תדמית חיובית לאחר. אז, כשמערכת היחסים תשוקם, ממילא יתבטלו או יתרככו רבים מנקודות המחלוקת בין הצדדים.

המודל הטרנספורמטיבי, כאמור לעיל, בא לידי ביטוי בתורה בתהליך ארוך שעובר על האדם החל מפרשת "משפטים" בספר שמות, ועד לפרשת "כי תצא" בספר דברים. בפרשת משפטים מופיע הציווי לעזור למי שאיבד את אבידתו או שנקלע למציאות קשה שבה הוא זקוק לעזרת האחר (שמות כ"ג): "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵא רֶבֶץ תַּחַת מְשָׁאוֹ, וְחִדַּלְתָּ מֵעֹזֵב לוֹ? עֹזֵב תֵּעֲזֹב עִמּוֹ". נשים לב לעובדה ששוא העזרה הוא השונא. מדובר לכאורה באצילות נפש - למרות ומדובר בשונא, העצמי מחוייב לסייע. ברם, לפי פירוש פשטני זה, נתקשה בהבנת הפסוק המקביל המופיע בפר' "כי תצא" (דברים כ"ב, ד'): "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אַחִיךָ או שֹׁרוֹ נֹפְלִים בְּדַרְךְךָ וְהִתְעַלְמַתָּ מֵהֶם? הֲקִסְתָּ עִמּוֹ". לכאורה, אם הדברים ברורים בנוגע לשונא, כפי שבא לידי ביטוי בספר שמות, מה החידוש בספר דברים?! - הרי הדברים ברורים בקל וחומר – אם ב"שונא" העצמי מצווה לסייע, ב"אחיך" עאכ"כ!

השאלה אכן קשה כל עוד אנו מבינים שהשינוי בין ספר שמות וספר דברים חל באחר. ספר שמות עוסק ב"שונא", וספר דברים עוסק בסובייקט אחר - ב"אח". אנשים אחרים, דמויות שונות. אולם, אם נביט על הסוגיה "מחוץ לקופסה", ייתכן ונוכל להציע כיוון אחר. השינוי לא חל באחר אלא בעצמי. כלומר, מדובר בטרנספורמציה שחלה בנקודת המבט של העצמי על האחר ולא שינוי בסובייקט. לפי כיוון זה, בספר שמות העצמי מביט על האחר ורואה בו "שונא" ו"אויב", ואילו בספר דברים העצמי מביט אחרת על האחר (שהוא אותו סובייקט) ורואה בו "אח".

ספר שמות עוסק באדם היוצא ממצרים, שאינו בשל עדיין להתעלות מעבר למבט סטריאוטיפי. מאידך בספר דברים, ערב הכניסה לארץ ולאחר תהליך חינוכי של כשלושים ושמונה שנים, נדרשת מהעצמי מבט טהור ונקי יותר. מבט מזוקק אל האחר בעניים של "אח" ולא "שונא". דרישת התורה, אפוא, לא רק לסייע לאחר, אלא גם לראות בו "אח".

על רקע הדברים הללו, ניתן להבין את המאמר המרגש במכילתא דרשב"י: "את שור אחיך [דברים כ"ב]... אם כפפת את יצרך לעשות שונאך אוהבך, מבטיחך אני [אלוהים] שאני עושה שונאך אוהבך". והדברים הפלא ופלא. ברגע שהעצמי יעבור תהליך טרנספורמטיבי ביחס לאחר, מובטח שגם אלוהים יעבור כביכול אותו תהליך ביחס לעצמי.